

THỰC TRẠNG TỔ CHỨC VÀ SỬ DỤNG HOẠT ĐỘNG ĐIỀU HÒA CẢM GIÁC CHO TRẺ RỐI LOẠN PHỔ TỰ KỶ 3–4 TUỔI TẠI TRƯỜNG MẦM NON HÒA NHẬP

Hoàng Thị Hiền, Hoàng Thị Nho, Trần Thị Minh Thành
Email: hoangthihien@trongtrepro.edu.vn

Tóm tắt: Trẻ rối loạn phổ tự kỷ (RLPTK) thường gặp khó khăn trong xử lý cảm giác, ảnh hưởng trực tiếp đến hành vi, khả năng học tập và hòa nhập xã hội. Hoạt động điều hòa cảm giác (sensory regulation activities) được coi là biện pháp hỗ trợ quan trọng, giúp trẻ tự điều chỉnh trạng thái cơ thể, kiểm soát hành vi và tăng cường khả năng tham gia vào môi trường học tập. Tuy nhiên, tại Việt Nam, việc tổ chức và sử dụng hoạt động điều hòa cảm giác cho trẻ RLPTK trong các lớp mầm non hòa nhập còn hạn chế, thiếu tài liệu hướng dẫn và thiết bị phù hợp. Nghiên cứu này khảo sát thực trạng tổ chức và sử dụng hoạt động điều hòa cảm giác cho trẻ RLPTK 3–4 tuổi tại một số trường mầm non tư thục ở Hà Nội. Sử dụng phương pháp khảo sát 75 giáo viên và quan sát 10 hồ sơ trẻ RLPTK, kết quả cho thấy giáo viên nhận thức được vai trò của hoạt động điều hòa cảm giác nhưng việc áp dụng còn dừng ở mức đơn giản, chủ yếu dựa trên kinh nghiệm cá nhân. Các khó khăn chính bao gồm thiếu kiến thức chuyên môn, thiếu thiết bị hỗ trợ và thời gian lồng ghép. Kết quả nghiên cứu khẳng định sự cần thiết của việc xây dựng tài liệu hướng dẫn, tập huấn chuyên sâu cho giáo viên và đầu tư cơ sở vật chất để tổ chức hoạt động điều hòa cảm giác một cách khoa học, phù hợp với nhu cầu của trẻ RLPTK trong môi trường giáo dục hòa nhập tại Việt Nam.

Từ khóa: rối loạn phổ tự kỷ, hoạt động điều hòa cảm giác, giáo dục hòa nhập, giáo viên mầm non.

THE CURRENT SITUATION OF ORGANIZING AND USING SENSORY REGULATION ACTIVITIES FOR CHILDREN AGED 3–4 WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER IN INCLUSIVE PRESCHOOLS

Hoang Thi Hien, Hoang Thi Nho, Tran Thi Minh Thanh
Email: hoangthihien@trongtrepro.edu.vn

Abstract: Children with Autism Spectrum Disorder (ASD) often experience difficulties in sensory processing, directly affecting their behavior, learning abilities, and social integration. Sensory regulation activities are considered an important support method, helping children self-regulate their body states, control behaviors, and enhance participation in learning environments. However, in Vietnam, the organization and use of sensory regulation activities for children with ASD in inclusive preschools remain limited, lacking practical guidelines and appropriate equipment. This study investigates the current situation of organizing and using sensory regulation activities for children aged 3–4 with ASD in several private inclusive preschools in Hanoi. Data were collected through surveys of 75 teachers and observations of 10 ASD children's sensory profiles. Findings show that while teachers recognize the role of sensory regulation activities, their application remains basic and mainly based on personal experience. Major challenges include a lack of specialized knowledge, insufficient equipment, and limited time for integration. The results underscore the need to develop practical guidelines, provide specialized training for teachers, and invest in sensory equipment to facilitate scientifically grounded, needs-based sensory regulation activities for children with ASD in Vietnam's inclusive education settings.

Keywords: Autism Spectrum Disorder; Sensory Regulation Activities; Inclusive Education; Preschool Teachers.

Nhận bài: 05/05/2025

Phản biện: 03/06/2025

Duyệt đăng: 06/06/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong những năm gần đây, tỷ lệ trẻ em được chẩn đoán rối loạn phổ tự kỷ (RLPTK) tại Việt Nam có xu hướng gia tăng, kéo theo nhu cầu can thiệp chuyên biệt trong môi trường giáo dục mầm non hòa nhập. Một trong những đặc điểm nổi bật của trẻ RLPTK là rối loạn xử lý cảm giác, thể hiện ở các phản ứng quá mức hoặc kém đáp ứng với các kích thích giác quan, từ đó ảnh hưởng tiêu cực đến hành vi, khả năng học tập và hòa nhập xã hội. [4] Trong bối cảnh đó, hoạt động điều hòa cảm giác (sensory regulation activities) được xem là một thành tố hỗ trợ quan trọng, giúp trẻ tự điều chỉnh trạng thái cơ thể và cảm xúc, nâng cao khả năng tập trung, kiểm soát hành vi và tương tác xã

hội. Theo Ayres, 1972; Schaaf & Mailloux, 2015, các can thiệp dựa trên cảm giác đã được chứng minh có hiệu quả rõ rệt đối với trẻ RLPTK, đặc biệt ở giai đoạn 3–5 tuổi [1, tr. 15][2, tr. 42] – thời kỳ não bộ phát triển mạnh mẽ và khả năng thích nghi còn linh hoạt. [3]

Tại Việt Nam, hoạt động điều hòa cảm giác bước đầu được đưa vào một số lớp học mầm non hòa nhập, thông qua các thiết bị như bóng cảm giác, bàn chải da, võng treo, hộp xúc giác... Tuy nhiên, việc tổ chức và sử dụng các hoạt động này còn mang tính tự phát, thiếu hệ thống tài liệu hướng dẫn, không đồng đều giữa các cơ sở, và chưa được nghiên cứu một cách đầy đủ, đặc biệt

ở nhóm tuổi 3–4 – độ tuổi chuyển tiếp từ nhà trẻ sang mẫu giáo, với nhiều thay đổi về cảm xúc, vận động và giao tiếp.[5] Khoảng trống hiện nay nằm ở việc chưa có khảo sát thực tiễn toàn diện nào nhằm đánh giá mức độ tổ chức, hình thức hoạt động, và mức độ phù hợp của hoạt động điều hòa cảm giác với nhu cầu của trẻ RLPTK độ tuổi 3–4 trong các lớp mầm non hòa nhập tại Việt Nam. Đây là cơ sở cần thiết để điều chỉnh, bổ sung chương trình can thiệp và hỗ trợ giáo viên trong thực hành giáo dục hòa nhập.

Nghiên cứu này đặt mục tiêu: (1) Khảo sát thực trạng tổ chức và sử dụng hoạt động điều hòa cảm giác cho trẻ RLPTK 3–4 tuổi tại một số trường mầm non hòa nhập; (2) Phân tích mức độ phù hợp của các hoạt động với đặc điểm cảm giác của trẻ; (3) Xác định những khó khăn và thách thức giáo viên gặp phải trong quá trình thực hiện. Từ đó, bài báo góp phần cung cấp dữ liệu thực tiễn và định hướng cho việc xây dựng mô hình tổ chức hoạt động điều hòa cảm giác phù hợp trong bối cảnh giáo dục mầm non hòa nhập tại Việt Nam.[6]

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Thiết kế nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng thiết kế mô tả, kết hợp định lượng và định tính nhằm đánh giá thực trạng tổ chức và sử dụng hoạt động điều hòa cảm giác cho trẻ RLPTK tại các trường mầm non hòa nhập.

2.2. Đối tượng và mẫu nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu là hoạt động tổ chức và sử dụng hoạt động điều hòa cảm giác cho trẻ RLPTK 3–4 tuổi. Khách thể gồm 75 giáo viên

mầm non đang làm việc tại các trường mầm non tư thục tại Hà Nội và hồ sơ quan sát 10 trẻ RLPTK 3–4 tuổi. Phỏng vấn sâu được thực hiện với 03 giáo viên và cán bộ quản lý.

2.3. Công cụ thu thập dữ liệu

Bảng hỏi giáo viên: Đo lường nhận thức về vai trò hoạt động điều hòa cảm giác, mức độ tổ chức hoạt động, mức độ phù hợp với nhu cầu cảm giác của trẻ và các khó khăn gặp phải, trên thang Likert 4 mức độ (1: Hoàn toàn không đồng ý; 4: Hoàn toàn đồng ý).

Phiếu quan sát hồ sơ trẻ: Ghi nhận đặc điểm rối loạn cảm giác theo nhóm (cường cảm giác tìm kiếm, cảm giác thụ động, thiếu cảm giác) và mức độ biểu hiện hành vi cảm giác trong môi trường lớp học.

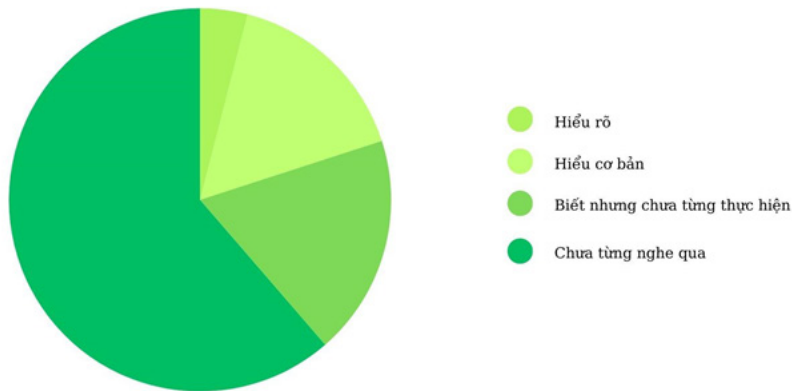
Phỏng vấn bán cấu trúc: Khai thác thực tiễn tổ chức hoạt động điều hòa cảm giác, nhận thức về nhu cầu cảm giác của trẻ RLPTK, khó khăn gặp phải và đề xuất giải pháp.

2.4. Phân tích dữ liệu

Dữ liệu định lượng được xử lý bằng SPSS nhằm đo lường nhận thức, mức độ tổ chức hoạt động, mức độ phù hợp và khó khăn gặp phải. Dữ liệu định tính từ phỏng vấn bán cấu trúc được mã hóa theo chủ đề (nhận thức, khó khăn, đề xuất), đối chiếu với hồ sơ cảm giác trẻ RLPTK và lý thuyết can thiệp cảm giác. Hồ sơ quan sát trẻ được phân tích để xác định đặc điểm rối loạn cảm giác và hỗ trợ diễn giải kết quả định lượng.

2.5. Kết quả và Thảo luận

2.5.1. Nhận thức của giáo viên về cảm thụ bản thể và cảm giác tiền đình

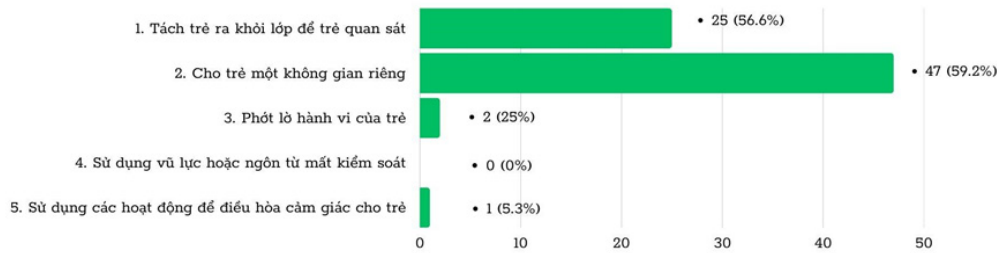

Biểu đồ 1. Mức độ nhận thức của giáo viên về cảm thụ bản thể và cảm giác tiền đình

Khảo sát 75 giáo viên cho thấy, mức độ nhận thức về cảm thụ bản thể và cảm giác tiền đình của giáo viên còn hạn chế. Cụ thể, tỷ lệ giáo viên chưa từng nghe qua chiếm cao nhất, tiếp theo là nhóm biết nhưng chưa từng thực hiện và hiểu cơ bản. Tỷ lệ giáo viên hiểu rõ chiếm thấp nhất, phản ánh

thực trạng giáo viên mầm non tại các trường mầm non tư thục nói riêng, trường mầm non hòa nhập nói chung chưa được trang bị kiến thức chuyên sâu về lĩnh vực này.

2.5.2. Phản ứng của giáo viên khi trẻ rối loạn phổ tự kỷ bùng nổ cảm xúc

Biểu đồ 2: Thực trạng phản ứng của giáo viên khi trẻ rối loạn phổ tự kỷ bùng nổ cảm xúc tại lớp học

Phần lớn giáo viên lựa chọn giải pháp tạm thời để quản lý hành vi bùng nổ của trẻ RLPTK, với tỷ lệ cao nhất là cho trẻ một không gian riêng (62,7%), tiếp theo là tách trẻ ra khỏi lớp để quan sát (33,3%). Tỷ lệ giáo viên lựa chọn phớt lờ hành vi của trẻ chiếm 2,7%, phản ánh vẫn còn tồn tại nhận thức chưa phù hợp với triết lý giáo dục hòa nhập. Đáng chú ý, chỉ 1,3% giáo viên cho biết sử dụng các hoạt động điều hòa cảm giác để hỗ trợ trẻ ngay tại thời điểm xảy ra hành vi, cho thấy tỷ lệ áp dụng biện pháp này còn rất hạn chế. Không có giáo viên nào lựa chọn sử dụng vũ lực hoặc ngôn từ mất kiểm soát (0%), phản ánh sự tuân thủ nguyên tắc an toàn 1 và tôn trọng trẻ trong môi trường giáo dục hòa nhập.

Kết quả này cho thấy, mặc dù giáo viên đã có ý thức bảo vệ trẻ và giảm thiểu ảnh hưởng đến lớp học, nhưng việc tích cực ứng dụng các hoạt động điều hòa cảm giác ngay tại lớp còn hạn chế. Đây là vấn đề cần được quan tâm trong công tác bồi

dưỡng chuyên môn và xây dựng tài liệu hướng dẫn thực hành cho giáo viên mầm non.

2.5.3: Khó khăn của giáo viên khi tổ chức hoạt động điều hòa cảm giác cho trẻ rối loạn phổ tự kỷ tại lớp mầm non

Giáo viên gặp nhiều khó khăn trong quá trình tổ chức hoạt động điều hòa cảm giác cho trẻ RLPTK (Bảng 1). Các khó khăn chính bao gồm thiếu dụng cụ, thiết bị hỗ trợ phù hợp và thiếu thời gian để lồng ghép vào chương trình học với điểm trung bình là 3,50, thiếu kiến thức chuyên môn về cảm thụ bản thể và tiền đình ($M = 3,45$). Ngoài ra, giáo viên cũng gặp khó khăn trong quản lý lớp học đông ($M = 3,43$) và ứng phó với trẻ không hợp tác hoặc có hành vi tiêu cực ($M = 3,34$). Kết quả này phản ánh thực tế hạn chế về năng lực chuyên môn, cơ sở vật chất, cũng như sự hỗ trợ trong quá trình tổ chức hoạt động tại các cơ sở giáo dục mầm non hòa nhập hiện nay.

Bảng 1: Khó khăn của giáo viên khi tổ chức hoạt động điều hòa cảm giác cho trẻ rối loạn phổ tự kỷ tại lớp mầm non

Nội dung	Trung bình	Độ lệch chuẩn
1. Thiếu kiến thức chuyên môn về cảm thụ bản thể và tiền đình	3,45	0,50
2. Thiếu dụng cụ, thiết bị hỗ trợ phù hợp	3,50	0,52
3. Trẻ không hợp tác hoặc có hành vi tiêu cực	3,34	0,47
4. Thiếu thời gian để lồng ghép vào chương trình học	3,50	0,50
5. Lớp học đông, khó quản lý trong khi tổ chức hoạt động	3,43	0,68
6. Thiếu sự hỗ trợ từ phụ huynh	3,26	0,79

2.5.4. Hạn chế và Nguyên nhân

Phân tích dữ liệu khảo sát và phỏng vấn sâu cho thấy, hoạt động điều hòa cảm giác tại các lớp mầm non hòa nhập còn tồn tại nhiều hạn chế. Thứ nhất, giáo viên chưa có kiến thức nền tảng vững chắc về cảm giác học, đặc biệt là cảm thụ bản thể và tiền đình, dẫn đến lúng túng trong thiết kế hoạt động phù hợp. Thứ hai, thiếu dụng cụ, thiết bị chuyên biệt khiến giáo viên khó triển khai các

hoạt động mang tính trị liệu, chuyên sâu. Thứ ba, áp lực công việc và thời gian hạn hẹp khiến hoạt động điều hòa cảm giác thường bị xem nhẹ so với chương trình học chính khóa. Ngoài ra, một số giáo viên cho biết thiếu sự phối hợp chặt chẽ với phụ huynh và thiếu hỗ trợ từ ban giám hiệu cũng là rào cản lớn, ảnh hưởng đến hiệu quả tổ chức hoạt động. Những hạn chế này tương đồng với thực trạng giáo dục mầm non tại Việt Nam, khi

giáo viên chưa được đào tạo chuyên sâu về lĩnh vực cảm giác học và thiếu điều kiện thực hành trong môi trường lớp học hòa nhập.

2.5.5. Giải pháp

Để giải quyết vấn đề trên, cần tập trung thực hiện đồng bộ các giải pháp sau: Thứ nhất, xây dựng tài liệu hướng dẫn tổ chức hoạt động điều hòa cảm giác theo hướng thực tiễn, rõ ràng, dễ áp dụng, giúp giáo viên hiểu rõ cơ sở lý luận và cách thực hiện hoạt động phù hợp với hồ sơ cảm giác của trẻ. Thứ hai, tổ chức các khóa bồi dưỡng chuyên môn, tập huấn kỹ năng thực hành cho giáo viên mầm non, giúp nâng cao năng lực thiết kế và sử dụng hoạt động điều hòa cảm giác một cách bài bản, hệ thống. Thứ ba, đầu tư trang thiết bị cảm giác chuyên biệt tại các trường mầm non hòa nhập, tạo điều kiện để giáo viên triển khai các hoạt động điều hòa cảm giác. Thứ tư, thiết lập cơ chế phối hợp thường xuyên giữa giáo viên, phụ huynh và nhà trường trong việc xây dựng kế hoạch hỗ trợ cảm giác cho trẻ RLPTK, đảm bảo hoạt động điều hòa cảm giác được lồng ghép vào chương trình giáo dục cá nhân của trẻ.

Những giải pháp trên nhằm thu hẹp khoảng trống về lý luận và thực tiễn, nâng cao năng lực tổ chức và sử dụng hoạt động điều hòa cảm giác cho giáo viên mầm non, đồng thời khẳng định vai trò quan trọng của hoạt động này trong hỗ trợ trẻ RLPTK 3–4 tuổi tại các lớp mầm non hòa nhập.

III. KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ

Nghiên cứu đã chỉ ra thực trạng tổ chức và sử dụng hoạt động điều hòa cảm giác cho trẻ RLPTK 3–4 tuổi tại các trường mầm non hòa nhập trên địa bàn Hà Nội còn nhiều hạn chế. Giáo viên nhận thức được vai trò của hoạt động điều hòa cảm giác

nhưng thiếu kiến thức chuyên môn, tỷ lệ áp dụng hoạt động điều hòa cảm giác trong quản lý hành vi của trẻ rất thấp. Bên cạnh đó, giáo viên gặp khó khăn về thiết bị hỗ trợ, quỹ thời gian và sự phối hợp từ phụ huynh, đặt ra yêu cầu cấp thiết phải xây dựng và sử dụng các hoạt động này một cách hệ thống, phù hợp.

Từ kết quả nghiên cứu, đề xuất các khuyến nghị:

Xây dựng chương trình đào tạo và bồi dưỡng chuyên sâu về hoạt động điều hòa cảm giác cho giáo viên mầm non, giúp giáo viên có nền tảng kiến thức vững chắc về cảm giác học và kỹ năng tổ chức hoạt động điều hòa cảm giác hiệu quả. Biên soạn tài liệu hướng dẫn thực hành tổ chức hoạt động điều hòa cảm giác cho trẻ RLPTK 3–4 tuổi, đảm bảo nội dung rõ ràng, dễ áp dụng, phù hợp với đặc điểm lứa tuổi và hồ sơ cảm giác của từng trẻ. Đầu tư cơ sở vật chất, trang thiết bị cảm giác chuyên biệt tại các trường mầm non hòa nhập, tạo điều kiện để giáo viên tổ chức hoạt động đa dạng, đáp ứng nhu cầu cảm giác cá nhân hóa của trẻ RLPTK. Tăng cường phối hợp giữa giáo viên, phụ huynh và nhà trường trong việc xây dựng kế hoạch hỗ trợ cảm giác cho trẻ RLPTK, đảm bảo sự đồng thuận và thống nhất trong quá trình triển khai. Tích hợp hoạt động điều hòa cảm giác vào kế hoạch giáo dục của trẻ RLPTK, giúp hoạt động này trở thành một phần thường xuyên, có hệ thống và gắn kết chặt chẽ với mục tiêu giáo dục hòa nhập.

Việc thực hiện đồng bộ các khuyến nghị trên là cần thiết và phù hợp để xây dựng và sử dụng hoạt động điều hòa cảm giác một cách hiệu quả, góp phần hỗ trợ trẻ RLPTK phát triển cảm giác, điều chỉnh hành vi và tăng cường khả năng tham gia vào môi trường lớp học hòa nhập.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Ayres, Jean Ayres (1972). *Sensory integration and learning disorders*. Los Angeles, CA: Western Psychological Services
- [2] Schaaf, Roseann, & Mailloux (2015). *Clinician's guide for implementing Ayres Sensory Integration: Promoting participation for children with autism*. AOTA Press.
- [3] Gigliotti, Francesca, Federica Giovannone, Alessandra Belli, and Chiara Sogos (2024). "Atypical Sensory Processing in Neurodevelopmental Disorders: Clinical Phenotypes in Preschool-Aged Children." *Children*, vol. 11, no. 7, p. 875.
- [4] Cong Van Tran, Muc Minh Pham, Phuong Thi Mai, Tam Thi Le, Dan Trong Nguyen (2020). *Inclusive education for students with autism spectrum disorder in elementary schools in Vietnam: The current situation and solutions*. International Electronic Journal of Elementary Education, 12(3), 265–273.
- [5] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2016). *Chương trình Giáo dục Mầm non (Ban hành kèm theo Thông tư số 28/2016/TT-BGDĐT)*.
- [6] Nguyễn Thị Mai Hương (2021). "Giáo dục trẻ rối loạn phổ tự kỷ trong môi trường hòa nhập: Thực trạng và giải pháp." *Tạp chí Khoa học Giáo dục*, số 152, 2021, tr. 24–29.